

TÜSİAD YÜKSEK İSTİŞARE KONSEYİ TOPLANTISI AÇILIŞ KONUŞMASI ÖMER ARAS – TÜSİAD YÜKSEK İSTİŞARE KONSEYİ BAŞKANI 12 Haziran 2025

Sayın Yüksek İstişare Konseyi Başkanlık Divanı, TÜSİAD'ın Değerli Üyeleri, Değerli Konuklar, Değerli Basın Mensupları,

Hepinizi Başkanlık Divanı adına saygıyla selamlıyorum.

Hoş geldiniz!

Bugün toplantımızın teması doğrultusunda ülkemizin ekonomik geleceği için sadece önemli iki konuya vurgu yapacağım.

Birincisi ekonomik görünüm, ikincisi dünyadaki jeopolitik gelişmeler ve yarattığı fırsatlar.

Bu iki nokta, ekonomi ve jeopolitik, birbirleriyle iç içe geçmiş konular.

Dünyadaki ekonomik gelişmelere baktığımızda, Türkiye'nin ekonomik dalgalanmalar yaşamadığı takdirde görece daha az etkileneceğini ve olumlu yönde ayrışabileceğini öngörebiliriz.

Gümrük tarifesi savaşlarının etkisi, düşük seyreden petrol ve doğal gaz fiyatları, yenilenebilir enerji kaynaklarının artan kullanımı ve makul emtia fiyatları olumlu ayrışmamızın ana faktörleri olarak sıralanabilir.

Ancak en önemli ekonomik sorunumuzun "yüksek enflasyon" olduğunu unutmamalıyız.

Enflasyonda 2024 sonunda dünyada 7. sıradayız.

Mayıs 2025 ayı itibarıyla enflasyon TÜİK verisine göre %35.4.

Savaşan Ukrayna'da enflasyon %15,

Rusya'da %10 civarında.

Fiyat istikrarı ekonomimizin en önemli sorunu, bunu mutlaka çözmeliyiz.

Yüksek enflasyon sadece fiyatların yükselmesi değildir; toplumun her hücreğine yayılan bir bozulma ve istikrarsızlık halidir.

Ekonomik rasyonaliteyi ve gelir dağılımını bozar, güveni aşındırır, sosyal yapıyı zedeler.

Enflasyonla uzun vadeli yaşamak ticari ahlaki ve kurumsal dayanıklılığını zayıflatır.

Enflasyonu toplumun hiçbir kesimi savunamaz.

Bu nedenle enflasyonla özel sektör ve kamu olarak birlikte mücadele etmek zorundayız.

Mümkün olan en kısa zamanda enflasyonu düşük tek hanelere indirmeliyiz.

2023 yılının ortasından beri enflasyonda yumuşak inişi tercih eden, zamana yayılmış, para politikası ağırlıklı bir ekonomik program uyguluyoruz.

Reel faizle kuru kontrol eden, makro ihtiyati tedbir denilen, ağırlıklı olarak kredi büyümelerini kontrol altında tutarak talebi frenleyen bu yaklaşım enflasyonda bir düşüş trendi yakaladı.

Ayrıca 2023 Mayıs ayında eksi 60 milyar dolara kadar düşmüş olan swap hariç net döviz rezervleri artarak 2025 Mart ayında artı 65 milyar dolara yükseldi.

Son dönemde yaşanan dövizdeki dalgalanmaya Merkez bankası döviz satarak karşılık verdi.

Ayrıca faiz yükselterek döviz rezervlerindeki ciddi erimeyi durdurdu, hatta artışa geçirdi.

Yükselen reel faiz ekonomik büyümeyi olumsuz etkilerken, enflasyonu düşürme yönünde olumlu katkı verebilir.

Düşen enflasyonla birlikte faizler de düşecektir.

Bu sürecin uzamasının sanayici açısından önemli bir yük oluşturduğu açıktır.

Bununla birlikte buradan tek çıkış yolunun kalıcı düşük enflasyon olduğunun tekrar altını çizmek isterim.

Türkiye'nin dış borç sürdürülebilirlik problemi yoktur.

2024 yıl sonu itibarıyla kamu dış borcunun GSYH'ya oranı %19, özel sektör dahil tüm dış borcumuzun GSYH'ya oranı %39 ile makul düzeydedir.

Bu nedendir ki bankacılık kesimi ve özel sektör dış borç bulmakta zorlanmamaktadır.

Sorun kaynakların verimsiz kullanımında ve harcamalardadır.

Önümüzdeki dönemde, uygulanan ekonomik programı güçlendirerek devam etmeliyiz. Sıkı para politikası yanı sıra daha etkili bir mali politika uygulamalıyız.

Adil vergilendirme ve etkili tasarruf politikası yanı sıra kaynakların verimli kullanılması bütçede faiz dışı fazla verilmesini sağlayacak ve enflasyonun inmesine yardımcı olacaktır.

Enflasyonun olumsuz etkisini özel sektörün finansal performansında da görmekteyiz.

İSO'nun 2024 yılına ait ilk 500 listesi yakın tarihte açıklandı.

Listeye baktığımızda 152 şirketin zarar açıkladığını görüyoruz.

Geçen yıl, bu sayı 96 idi.

Zarar eden şirket sayısındaki artışın nedeni nedir dersek iş çevrelerinde ilk akla gelen, yüksek finansman maliyeti olacaktır.

Oysa temel neden yüksek enflasyonla artan girdi maliyetleridir.

Yüksek finansman maliyetinin nedeni de yüksek enflasyondur.

Kaynakların verimsiz kullanımı ekonomimizin başlıca sorunlarından biridir.

Kamuda olduğu gibi özel sektörde de mevcuttur.

Literatürde "Zombi" şirketler olarak bilinen sürekli zarar eden, borçlarını çeviremeyen ancak bankalardan aldıkları kredilerle ayakta kalan verimsiz şirketler buldukları sektörde rekabet ortamını bozmakta ve kaynakların israfına yol açmaktadır.

Bu şirketler yerine bankalar kaynaklarını verimli şirketlere kullanırsa, piyasalarda fiyat mekanizması çok daha sağlıklı çalışacaktır.

2024 Aralık ayında Merkez bankası ekonomistleri tarafından yazılan bir makalede Zombi şirketler incelenmiş ve çoğunlukla özel bankalar tarafından desteklendikleri tespit edilmiştir.

Bu da göstermektedir ki düşük enflasyon, düzgün işleyen fiyat mekanizması ve sağlıklı bir ekonomi için tüm kesimler el ele çalışmalıdır.

Önümüzdeki dönemde enflasyonu indirmek için büyük fırsat var.

Dünyadaki ticaret savaşlarının ve enerji dönüşümünün sonuçları dezenflasyonist.

Çin, mallarını satabilmek için fiyat indirmek zorunda, enerji fiyatları ve emtia fiyatları düşük seyrediyor ve bu şekilde devam edecek diye tahmin ediliyor.

Biz de enflasyonu indirmek için:

1. Ekonomik büyümenin bir miktar yavaşlamasını kabullenmeliyiz.

2. Özel sektörde ve kamuda kaynakları verimli kullanmalı ve harcamaları kontrol altına almalıyız.

3. Enflasyonist olmayan adil vergilendirme yapmalıyız.

4. Ve en önemlisi beklentileri olumlu yönde geliştirmeli ve ekonomik dalgalanmalar yaratmamalıyız, aksine istikrarlı bir ortam için alan açmalıyız.

Toplumsal refahı arttırmak, hayat pahalılığı sorununu çözmek, gelir dağılımını düzeltmek için mutlaka enflasyonu düşük tek hanelere indirmeliyiz.

Düşen enflasyonun yarattığı güven ortamı ve artan verimlilik yeni dünya düzeninde ülkemizi üst sıralara taşıyacaktır.

Sayın katılımcılar,

Jeopolitik gelişmelere ve yarattığı fırsatlara bakacak olursak, Dünya düzeni artık sabit eksenler etrafında işlemiyor.

Alışık olduğumuz dünya düzenin sütunları sallanıyor.

Alıştığımız düzen, devletlerin birbirine karşı sorumluluk taşıdığı, uluslararası hukukla çerçevelenmiş, çok taraflı kurumlardan oluşan bir düzendi.

Yeni gerçeklik ise daha dağınık, daha rekabetçi ve daha az öngörülebilir.

Bugün artık sadece ordular değil, teknolojik standartlar yarışıyor.

Sadece dış politikalar değil, veri mimarileri çarpışıyor.

Artık asıl mesele ne üretildiği değil, nasıl kaydedildiği, nasıl paylaşıldığı ve kim tarafından kontrol edildiği.

Gıda krizinden enerji dönüşümüne, ileri teknoloji bağımlılığından savunma zincirlerine kadar pek çok başlıkta yaşanan jeopolitik türbülans, doğrudan iş dünyasını etkiliyor.

Bölgesel çatışmalar ciddi göç sorunları yaratırken, ateş altında yaşanan olayların insani boyutu uluslararası zeminde ihmal ediliyor.

Şirketler de bu karmaşık ortamda ekonomik politika kadar jeopolitik zekâyâ ihtiyaç duyuyor.

Bu nedenle bugünkü toplantımızın temasını AB -Türkiye ve Jeopolitik Gelişmeler olarak belirledik.

Az sonra çok değerli konuşmacılar bu konuda bizleri aydınlatacak.

Küresel ekonomik yapı hızla değişiyor:

2025 yılı itibarıyla, Amerika Birleşik Devletleri küresel ekonomik düzene yönelik yaklaşımını köklü biçimde dönüştürmüş durumda.

Yeni dönemde ABD, çok taraflı ticaret rejimlerini ikincil konuma iterek ikili anlaşmalar ve doğrudan stratejik pazarlıklar üzerinden küresel ticareti yeniden biçimlendirmeye çalışıyor.

Bu dönüşüm, yalnızca Çin gibi stratejik rakipleri hedef almamakta; AB gibi geleneksel müttefikleri de kapsıyor.

Gümrük tarifeleri, bu bağlamda yalnızca ekonomik bir araç değil, aynı zamanda dış politika alanında baskı ve yönlendirme mekanizması olarak kullanılıyor.

ABD tarifeleri yükseltme tehdidini, yalnızca rekabeti dizginlemek için değil, müttefik ülkeleri belirli teknoloji ve tedarik zinciri politikalarına zorlamak için de kullanıyor.

Tüm orta ölçekli ve dışa açık ekonomiler, artık daha öngörüsüz ve parçalara bölünmüş bir sistemde hayatta kalmak zorunda.

Bu gelişimin Türkiye için anlamı nedir?

Türkiye gibi üretim ve hizmet temelli büyümek isteyen bir ekonomi için bu manzara hem yeni fırsatlar hem de bazı kırılmalıklar içeriyor.

Bu belirsizlik çağını bir sıçrama anına dönüştürmek istiyorsak; rekabetçi ekonomik altyapıyı inşa etmek zorundayız.

Türkiye, rekabet gücünü geçici kur avantajlarından ya da mali teşviklerden değil; yüksek katma değerli, verimli üretim, dijital kapasite ve yeşil dönüşüm gibi yapısal dönüşümlerden almalı.

Küresel ekonomi, verimliliğin de ötesinde dayanıklılığın konuşulduğu bir faza geçti.

Artık "güvenilir üretici" olmak, en az "düşük maliyetli üretici" olmak kadar değerli.

Bu güveni sağlarken sadece piyasa sinyalleri değil, ekonomik istikrar ve öngörülebilirlik de önem kazanıyor.

Bu çerçevede, Türkiye'nin uzun vadeli ekonomik güvenilirliğini güçlendirecek temel adımlardan biri de Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği'nin modernizasyonudur.

1990'ların sonunda büyük bir ekonomik açılım sağlayan Gümrük Birliği, bugünün küresel ekonomisine cevap vermekte zorlanıyor.

Bugünkü Gümrük Birliği, dijital ticaretten hizmet sektörüne, yeşil mutabakattan kamu alımlarına, devlet yardımlarından uyuşmazlıkların çözümüne kadar pek çok alanı kapsamıyor.

Ülke olarak yeni nesil bir üretim ve ihracat hikâyesi yazmak istiyorsak, bu hikâyenin kurumsal altyapısı modernize edilmiş Gümrük Birliği olmalıdır.

Bu modernizasyon:

- Avrupa ile kurumsal entegrasyonu güçlendirir.
- Yabancı yatırımcılar açısından ülkemizin öngörülebilirliğini artırır.
- Yeşil dönüşüm ve dijitalleşmeye uyum sağlayacak hukuki ve teknik zemini kurar.

Bunların yanında bu modernizasyon, Gümrük Birliği kapsamında ülkemizi de etkileyen AB'nin ticaret politikası tercihlerinde karar süreçlerine katılımımızın önünü açmalıdır.

Bu sadece bir teknik güncelleme değildir.

Türkiye'nin kalkınmacı devlet kapasitesini küresel sisteme nasıl entegre edeceğini gösteren bir stratejik tercihtir.

Avrupa'yla kurumsal derinlik kazanmak için bir araçtır.

Aynı zamanda tek bir eksene yaslanmadan, çok yönlü bir ekonomik pozisyon kurmak için fırsattır.

Günümüzde karmaşık jeopolitik gelişmelerin dış politikaya etkisini de görüyoruz.

Bugün dış politika yalnızca diplomasi değil, savaşların geri döndüğü, sınır değişimlerinin yeniden masaya geldiği bir alandır.

Kuralların yerini güç ilişkilerinin aldığı bu yeni denklemde, bölgesel istikrarsızlık küresel güvenliği doğrudan etkiliyor.

Avrupa dahi, onlarca yıl sonra ilk kez güvenlik eksenli bir yapılanma arayışı içinde.

Türkiye, eşsiz jeopolitik konumuyla:

- Avrupa ile ilişkilerini derinleştirirken farklı coğrafyalarla değer zinciri ortaklıkları kurabilir.
- Eşzamanlı teknoloji iş birlikleri geliştirebilir.
- Yıkılan bölgelerin yeniden inşa ve kalkınma projelerinde yetkinliğini kullanabilir ve iş ortaklıkları yapabilir.
- Uygun kapasitesi olan ülkelerle enerji ve güvenlik alanlarında çalışabilir.

Bu çok yönlü açılımın başarıya ulaşması, kurumsal ilişkilerin belirsizlik karşısında dirençli, kriz dönemlerinde ise yeniden üretilebilir olması ile mümkündür.

Dış politikayla ilgili altını çizmek istediğim çok önemli bir nokta da yaşadığımız olayları değerlendirirken insani boyutun daima göz önünde tutulmasıdır.

Bugün Gazze'deki dramın sürmesinin ve sivil halka ve çocuklara çeşitli yollardan ulaşması gereken insani yardımların dahi engellenmesinin insani sorumlulukla bağdaşır tarafı yoktur.

Bunun gibi tüm gayri insani yaklaşımlara karşı çıkmalıyız.

Değerli katılımcılar,

Konuşmamı bitirirken, kritik bir ayrımın altını çizmek istiyorum.

Bugün birçok ülke, belirsizlikler karşısında "stratejik otonomi" arayışına yöneliyor.

Ancak bu kavram, çoğu zaman içe kapanma, savunma refleksi ya da küresel düzenden kopuş gibi yanlış yönelimlere evrilebiliyor.

Oysa biz, hem ekonomik hem de jeopolitik kapasitesi yüksek bir ülke olarak stratejik aklımızı etkili kullanmak suretiyle enflasyonu düşürecek, gümrük birliğini güncelleyecek, yatırımcıya öngörülebilirlik sağlayacak, ihracata dayalı verimli ekonomik büyüme ve zenginleşme imkanını yaratacak ortamı sağlayabiliriz; bölgesel ve küresel iş birlikleriyle değer zincirlerinde ve ticaret koridorlarında daha etkin bir rol oynayabiliriz.

Bu kapasiteyi gerçeğe dönüştürmek bizim elimizde.

Bu mümkündür.

Bu gereklidir.

Ve bu ancak tüm paydaşların katkısıyla yapılabilir.

Bu duygu ve düşüncelerle sözlerime son verirken dikkatiniz için hepinize teşekkür ediyorum.